

Губаль Богдан Іванович

Професор кафедри дизайну і теорії мистецтва

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ В ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО ПРОСТОРУ.

Анотація:

В умовах глобалізації надзвичайно гостро постає проблема відповідності інтер'єрів громадських приміщень, в т. ч. закладів харчування менталітету населення, його вподобанням, історії, культурі. Висвітлюються можливі напрямки вивчення процесів інтеграції національного мистецтва у прогресивне проектування. Змодельовано прототипи сучасних інтер'єрів у межах різних типових планувальних рішень. Демонструються художньо-графічні пропозиції до виявлення шляхів синтезу національних ознак та іновативних технологій у сфері дизайну середовища, що можуть бути зразками для подальших досліджень у даному напрямку.

Ключові слова: інтер'єр, національний, традиції, новації

Bogdan Gubal, S. lecturer Subkarpathian Stefanyk National University

NATIONAL TRADITIONS AND THEIR IMPACT ON MODERN SETTING

Abstract:

Going global, people tend to strongly realize the necessity to match the interior of public places and local mentality/likings. Public catering seems to be a most affected sector. Herein, the integration of national art is pinpointed against the background of progressive design; the possible fields of study are accented particularly. The prototypes of modern interior are shown in the framework of conventional planning. Furthermore, to reveal the unity of national features and innovative technique, some drawings and sketches are presented. Such a work may result in further findings.

Key Words: Interior, national, traditions, and innovations

Висвітлюючи дизайн як один з засобів художньо-естетичного культурного виховання суспільства, необхідно починати осмислення сутності проектування культури національного дизайну минулого в контексті порівняння із сучасною культурою та впровадження її в закладах спеціальної освіти.

Кожні дизайнерські наукові осередки повинні розробляти різні аспекти проектної культури художнього конструювання, дизайн-культурології, з урахуванням екологічних, етнографічних, мистецтвознавчих досліджень, а також питання дизайнерської освіти. Культура дизайну сьогодні потребує реформаторських змін в освітянській парадигмі в контексті Болонського процесу, зокрема, дизайн-освіті.

Лише праці окремих вчених дають можливість оцінити стан сучасного проектування та доцільність застосування народних традицій в процесі організації простору в теперішній час (А. Іконніков [7], Ф. Мартынов [8]). Для розробки таких методик потрібне комплексне дослідження різнобічних питань, пов'язаних з особливостями народного та сучасного житлового будівництва, їх співставлення та аналіз.

Проте важливими для дизайн-процесу стають праці таких авторів, як Р. Арнхейм, Ю. Божко [1; 2], П. Шпара [12], М. Яковлев та ін. На основі значної практичної та педагогічної праці автором 2011 р. розроблений та виданий підручник «Композиція в дизайні», в якому розглядаються питання формотворення композицій та естетичних якостей художньої форми [4]. Аналіз наукових досліджень і публікацій системи дизайнерської творчості в навчальних закладах висвітлювались у публікаціях В. Даниленка [5] та інших.

В умовах глобалізації надзвичайно гостро постає проблема відповідності інтер'єрів громадських приміщень, в т. ч. закладів харчування менталітету населення, його вподобанням, історії, культурі. Тоді можливою стає розробка напрямків у вивченні процесів інтеграцій національного мистецтва у прогресивне проектування. Змоделювати прототипи сучасних інтер'єрів у межах різних типових планувальних рішень неможливо без глибокого вивчення

як джерела натхнення – народної культури так і розуміння функцій приміщення, а також сучасного маркетингу. 1980-ті рр. стали періодом розквіту етнічної стилістики у формуванні інтер'єру. Важливою подією, що зумовила цілу низку якісних змін стала постанова ЦК Компартії України і Ради міністрів УРСР «Про народні промисли» від 25 березня 1975 р. Нею регламентувались заходи по забезпеченню розвитку художніх промислів, маючи на увазі збільшення випуску різноманітних виробів при неодмінному підвищенні їх ідейного і художнього рівня, розширення асортименту шляхом розробки нових і відновлення традиційних зразків, повне використання місцевих видів сировини, вивільнення промислів від випуску непрофільної продукції і зміцнення їх матеріально-технічної бази, докорінне поліпшення будівництва і реконструкції підприємств художніх промислів [9]. Постанова одночасно вплинула і на появу проектів як інтер'єрів, так і громадських споруд на території Івано-Франківської області: турбаза «Гуцульщина» (1976), санаторій-профілакторій «Джерело Прикарпаття» біля смт Вигода (1988), Івано-Франківська обласна дитяча лікарня (1986), ресторан «Беркут» з готелем на Яблуницькому перевалі, ряд дитячих садків, кафе і т. д [11].

У 90-ті рр. на території радянського простору популярності набирає поняття «етнографічний» дизайн, що розглядається на численних форумах та конференціях. Так, на Всесоюзному науково-практичному семінарі «Этнографический дизайн и национальные традиции» у м. Душанбе розглядались проблеми взаємодії національних традицій та нових технологій обробки матеріалів. Уперше розглядались питання: в якій мірі у сучасному дизайні допустимо копіювати традиційні для народної культури предмети, чи не порушує таке перенесення саму національну традицію і чи є воно розвитком цієї традиції [10, с. 75].

Незважаючи на те, що для досягнення образності інтер'єрів громадських споруд в цей період, в його проектне рішення вносились певні шаблонні роботи – твори декоративного мистецтва – ці інтер'єри залишаються прикладами органічного синтезу співпраці архітектора і художника, виразниками ідей

української культури, а не лише зовнішніх її проявів (мережа кафе «Прикарпатський коровай» (арх. В. Коропчук, С. Соколовська); «Картопляники», «Медівня», «Білий камінь», квітковий магазин «Едельвейс» (арх. В. Сокальський, худ. О. Заливаха), «Молочне» у Івано-Франківську тощо). Завдяки цьому можна ствердно казати про національну своєрідність оформлення інтер'єрів підприємств громадського харчування цього періоду. Вони привертали увагу гостей своєю екзотикою і водночас високим професіоналізмом. Стилзація була вдало використана для створення атмосфери опоетизованого минулого. Кожна деталь підкреслювала належність до високої відшліфованої віками культури.

На жаль, сучасні інтер'єри, навіть із виявленими етнографічними особливостями, в яких одяг офіціантів стилізований під національний костюм, а кухня зосереджена на презентації колоритної продукції, рідко відповідають своїм назвам. Мусимо погодитись із словами Людмили Жоголь: «В інтер'єрах в цілому штучно створена атмосфера старовинності, високомистецьких творів них нема... Дуже боляче, коли нищать високомистецькі твори, справжнє національне мистецтво, а натомість пропонується низькопробна халтура» [6, с. 136].

Традиційно сформований образ національно-спрямованого ресторану чи кафе сьогодні пов'язаний із усталеними формами колиби чи шинка, мають приблизно одну й ту ж схему пропозиції. Їхнє проектування зводиться переважно до декорування – щире прикрашання стін, столів, стелі тощо артефактами, витягнутими із старої скрині.

Натомість проблеми формотворення, робота із джерелом натхнення, стилзація практично не враховуються. Прогресивне проектування закладів громадського харчування повинно розглядати об'єкт як складне явище, сформоване у системі історичних, географічних, етнічних та соціально-економічних чинників. Таким чином відбувається внесення до інтер'єру естетичних ознак, які притаманні визначеній культурі, території, нації, що виходить за рамки звичайного дизайн-процесу, сприяє його прогресу та

вдосконаленню. Шляхом ряду досліджень, аналізів та геометричних перетворень традиційних елементів мають бути сформовані новітні зразки об'єктів інтер'єру, які, зберігаючи автентичність форми, гармонійно вписуватимуться у сучасний простір.

Результати багаторічного досвіду впроваджено в авторських розробках методичного характеру з науковим обґрунтуванням проектних етапів, врахуванням естетичних, соціальних, ергономічних та виробничих вимог [3]:

1) Включає у себе збір всіх даних, що стосується майбутнього об'єкту (план, орієнтація, дані про історію використання об'єкту, наявність комунікацій). Виражається у фотофіксації, зарисовках, викресленні генплану та планів окремих інтер'єрів. До цього етапу відноситься вивчення соціально-утилітарних умов. Одночасно вивчаються актуальні напрямки проектування.

2) Визначення джерела натхнення (твори сучасного образотворчого чи декоративно-прикладного мистецтва, музейні колекції, музичні твори українських композиторів тощо). Важливо, відокремити мислення від зображальної копії, джерело використовується як сублімований образ, формотворча субстанція. Важливу роль у відборі матеріалу відіграє особистість самого проектанта – погляд на завдання творчого процесу, визначений досвідом, духовною культурою, системою понять.

3) Проектна пропозиція інтер'єру, виражена через ескізування. У перспективних композиціях увага приділяється перетворенню простору, зонуванию, функціональності, тісно пов'язаних з асоціативним рядом. Відповідно обумовлюється колірне рішення, підбір матеріалів та обладнання. При проектуванні враховується символіка форм, задля збереження знакової сутності, наділення певної форми відповідним змістом. Як наслідок, формотворення виходить за рамки звичайного геометричного процесу, формується унікальний стиль, створюється неповторний образ.

4) Композиційне вирішення проекту, відповідність графічного виконання задумові проекту, якість техніки виконання.

В результаті, проектування інтер'єру перетворюється на своєрідний комплексний пошук новітніх форм.

У кожному конкретному випадкові розгляд типу просторової організації передбачений описом формальних характеристик, просторових відношень, їх контекстуального сприйняття. Кожен із них слід аналізувати з такого огляду:

- які типи просторів використовують і в яких випадках, як вони формуються;
- які типи взаємозв'язку встановлюються перед простором, між собою і з зовнішнім середовищем;
- де краще розміщувати вхід до просторової структури і які можливі конфігурації проходів;
- яка зовнішня форма просторової структури і як вона може погоджуватись з навколишнім контекстом.

У процесі обслуговування туристів ресторанне господарство відіграє особливо важливу роль і набуває специфічних рис, що дозволяє вважати ресторанне господарство в курортно-туристичних центрах складовою індустрією туризму. Тому не випадковою є висока популярність тематичних закладів, що розкривають культурні аспекти побуту регіону, демонструють його кулінарні традиції. Інтер'єр ресторанів – це організація внутрішнього простору будівлі (приміщення), що являє собою зорво обмежене, штучно створене середовище, яке забезпечує нормальні умови життєдіяльності людини. Це складне, багатопланове явище, яке здатне справляти величезний естетичний, психофізіологічний вплив на людину.

Естетичний комфорт визначає позитивний емоційний настрій людини. Це забезпечується завдяки засобам і прийомам, за допомогою яких досягається об'єднання всіх елементів інтер'єру у єдине для сприйняття ціле. Він залежить, у першу чергу, від гармонійності предметно-просторового оточення, від того, наскільки досягнута цілісність і погодженість його елементів. Естетична організація включає безліч різноманітних завдань, серед яких композиція простору, колірне вирішення та обробка поверхонь, господарська

(дизайнерська) форма облаштування і меблів, вирішення декоративних деталей, освітлення, озеленення та ін.

Сьогоднішні методи вирішення дизайну зазначених інтер'єрів полягають у ретроспективній передачі елементів традиційної культури та художній інтерпретації, яка у деяких об'єктах передбачає побудову художнього образу інтер'єру методом, що застосовує гротеск як інструмент у роботі із автентичними об'єктами.

Перший метод зосереджений на механічному перенесенні складових традиційної культури в сучасне середовище. З одного боку, це значно збіднює творчу складову у формуванні дизайну простору, але, з іншого, дозволяє наповнити середовище автентичними речами і дає більш адекватне уявлення про вплив етнічних традицій на формування образу.

Образний метод ґрунтується на авторській стилізації елементів традиційної культури, повною мірою відповідає стилістиці постмодернізму, і дозволяє задіяти повний спектр психофізіологічних процесів людини при сприйнятті складових середовища. Цей спосіб націлений на пошук асоціацій і дає змогу кожному відвідувачеві дещо по-своєму інтерпретувати використані дизайнером метафори. Завдяки таким рішенням в низці об'єктів вдається застосувати гротескню стилізацію, яка виявляється через парадоксальні співставлення, наприклад, розташування деталей інтер'єру у невластивих для них площині, алогічні стилізації елементів обладнання, колажевість.

В автентичному просторі композиційна структура підпорядковується єдиним принципам, а декоративні елементи в кожному регіоні мають відмінні риси. У сучасному інтер'єрі, що розкриває українську тему, навпаки, використовуються різноманітні композиційні структури, а не другорядні елементи, в більшості своїй, типові. При формуванні художнього образу сучасного підприємства громадського харчування дизайнеру доцільно задіяти повний комплекс засобів, ураховуючи і ті, які не належать безпосередньо до проектування предметного наповнення середовища: відео- та аудіо-інсталяції, елементи обрядовості тощо. Театралізація процесів, яка властива культурі

постмодернізму, диктує необхідність включення у процес дизайн-діяльності не тільки вирішення простору, а й інші компоненти, що є складовими мультисенсорного дизайну, де стають задіяними такі канали сприйняття оточення, як нюх, дотик, слух.

Шляхом внесення асоціативних композицій в проєктовану модель інтер'єру створюється простір згідно вимог сучасного дизайну а разом з тим такий, що несе яскравий образ національної культури. В структурі інтер'єрів об'єднується широкий спектр ознак, починаючи з геометричного формотворення на основі обраних елементів та примітивів, конструювання шляхом різного роду трансформацій та перетворень, синтез різноманітних графічних мотивів, орнаментальних структур та кольорових гам, а також комплексний культурологічний аналіз, з врахуванням символіки форм, кольору, матеріалів і текстур.

Цінність поданих розробок полягає в тому, що вони є своєрідними прототипами і втіленням того, як сучасний простір може мати національну спрямованість, зберігаючи при цьому гармонійність.

Література:

1. Божко Ю. Эстетические свойства архитектуры. Моделирование и проектирование / Ю. Божко. – К.: Будивельник, 1990. – 144с.
2. Божко Ю. Основы архитектоники и комбинаторики формообразования / Ю. Божко. — Харьков: Вища школа, 1984.
3. Губаль Б. І. Методичні рекомендації до виконання курррсових робіт для студентів ІV курсу з дисципліни «Проектування інтер'єру» / Б. І. Губаль. – Івано-Франківськ: ПНУ, 2011. – 16 с.
4. Губаль Б. Композиція в дизайні. Одно-, дво- і тривимірний простір: (навчальний посібник) / Б. Губаль. – Тернопіль: «ПП Матвей», 2011. – 240 с.; іл.
5. Даниленко В. Основи дизайну: (навчальний посібник) / В. Даниленко. – К., 1996. – 320 с.

6. Жоголь Л. Знищене мистецтво Києва / Л. Жоголь // Українське мистецтво. – 2004. – № 3. – С. 133–137.

7. Іконніков А. Критерії стилю та організації предметно-просторового середовища / А. Іконніков // Технічна естетика, 1981. — №1.

8. Мартынов Ф. Основные законы и принципы эстетического формообразования и их проявление в архитектуре и дизайне: (учебное пособие) / Ф. Мартынов. – Екб.: «Уральский архитектурно-художественный институт», 1992. – 107 с.

9. Про заходи по виконанню в республіці постанови ЦК КПРС «Про народні художні промисли» / Постанова Центрального Комітету Компартії України і Ради Міністрів Української РСР від 25 березня 1975 р., № 149. – Режим доступу: http://www.search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP750149.html

10. Рунге В. О парадигмах отечественного дизайна / В. Рунге // Архитектура. Строительство. Дизайн. – 2000. – № 4. – С. 74–76.

11. Шпара П. Е. Техническая эстетика и основы художественного конструирования [2-е изд.] / П. Е. Шпара. – К.: Вища школа, 1984. –200 с.